

Θέμα: ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΚΑΦΕ-ΤΕΦΑΑ

Μήνυμα:

ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΚΑΦΕ-ΤΕΦΑΑ

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρας, Αν. Καθηγητής (ΣΕΦΑΑ/ΕΚΠΑ)

Το κείμενο αυτό γράφεται με αφορμή την κατάληψη του ΚΑΦΕ-ΤΕΦΑΑ, αλλά δεν απευθύνεται μονάχα στους φοιτητές και στις φοιτήτριες μας, που προέβησαν σε αυτή τη δράση και 'αυτοπροσδιορίζονται' ως αναρχικοί και αναρχικές.

Ξεκινώντας αναπόφευκτα θα κάνω κάποιες σύντομες και επιλεκτικές αναφορές περί αναρχισμού.....επειδή είναι ο μόνος δρόμος για να φτάσω στο ζητούμενο!

Ο 'αναρχισμός' σαν κοινωνική-επαναστατική ιδεολογία είναι σαφώς δημιούργημα του 19^{ου} αιώνα και προέκυψε από την χρήση θεμελιωδών αντιλήψεων του Marx και του Engels, κυρίως από τους μεγάλους θεωρητικούς του αναρχισμού: William Godwin, Pierre-Joseph Proudhon, Michail Aleksandronic Bakunin και Petr Aleksandronic Kropotkin. Στόχος του αναρχικού κινήματος δεν ήταν απλά ο έλεγχος και η αμφισβήτηση, αλλά ο 'κλωνισμός' της κυβερνητικής, της κρατικής εξουσίας. Όπως αναφέρεται σε σχετικές με τον αναρχισμό μελέτες, την γένεση του αναρχισμού μπορεί κάποιος να την τοποθετήσει/εντάξει στα κείμενα του Αισχύλου (*Επτά επί Θήβας* 467 π.Χ.) ή ακολουθώντας την άποψη του Petr Aleksandronic Kropotkin, στους στωικούς. Αναφερόμενος ο Kropotkin στον στωικό φιλόσοφο Ζήνωνα αφήνει να εννοηθεί ότι οι αναρχικοί δια της δράσης των, πέραν της αποστροφής τους στην κυριαρχία του κράτους, στις μεθόδους παρέμβασης του και στον κρατισμό, οφείλουν να διακηρύσσουν την κυριαρχία του ηθικού νόμου του ατόμου. [N. Lebedev (1922) (Hrsg.): *die unvollendete «Etika»* (Ethik) και *«Mutual Aid»*, London 1902]. Ο Im. Kant σε προγενέστερους χρόνους (1798), αναφερόμενος σε 'συνδυασμούς' μεταξύ Ελευθερίας και Νόμου από τη μια πλευρά και βίας από την άλλη προσδιόρισε την αναρχία σαν «Νόμο και Ελευθερία χωρίς βία» [Oberländer, E. (Hrsg.) (1972) : *Dokumente der Weltrevolution : Der Anarchismus*. Band 4. Switzerland : Walter-Verlags Olten. p. 11]. Ο Kant σε αυτή την προοπτική αντιλαμβάνεται την αναρχία ως κάτι το επιθυμητό.

Με βάση την αντίληψη περί αναρχίας του Proudhon (1840/1926, "*Qu'est-ce que la propriete?*") , η αναρχία κατανοήθηκε ως συνώνυμο της αταξίας και όχι ως μια επιδίωξη της τάξης με κάποιους διαφορετικούς όρους. Ο Γάλλος αναρχικός Gaston Leval (1971 "*Pour une renaissance du mouvement libertaire*", Turin 1971, 588-597) , όχι αβάσιμα, χαρακτηρίζει την ταύτιση του όρου 'αναρχία' και κατ' επέκταση του αναρχικού κινήματος, με την 'αταξία', σαν ένα 'μνημειώδες λάθος' που οδήγησε σε πολλές παρανοήσεις. Στα αναρχικά κείμενα μέχρι σήμερα σπάνια μπορεί να συναντήσουμε, έναν ισχυρισμό ότι 'η αναρχία είναι τάξη'! Κάτι τέτοιο υπαινίσσονται για παράδειγμα κάποιες επισημάνσεις του Errico Malatesta [*Anarchy*, 8 Edit. London, 1964], ενός από τους σημαντικότερους Ιταλούς αναρχικούς, που υπογραμμίζει ότι η 'μη ύπαρξη εξουσίας' γίνεται συνώνυμη της «φυσικής τάξης, της εναρμόνισης αναγκών και ενδιαφερόντων με στόχο την απόλυτη ελευθερία ως αποτέλεσμα απόλυτης αλληλεγγύης». Κάτι αντίστοιχο συναντάει κάποιος και στις επισημάνσεις του Bellegarrigue [(1850). "*Manifeste*", in : *L'Anarchie. Journal de l' order*, Nr, 1] ...που αναφέρει ότι η αναρχία δεν είναι εμφύλιος πόλεμος, αλλά η 'αληθινή έκφραση της κοινωνικής τάξης' και της κοινωνικής αλληλεγγύης.

Μια σημαντική θεωρητικός του αναρχισμού η Federica Montseny [*Anarchici e Anarchia nel mondo contemporaneo*, Turin 1971) αναφέρει «...ο αναρχισμός είναι ένα κίνημα που βρίσκεται σε ακατάπαυστη εξέλιξη και [οφείλει] να έχει την ικανότητα να παίρνει καινούργιες μορφές... να κατανοεί τα καινούργια γεγονότα...» και να αντιλαμβάνεται τις συνθήκες στο πλαίσιο των οποίων αυτά διαδραματίζονται. Επίσης υπογραμμίζει ότι ναι μεν οι ανωτέρω προαναφερόμενοι αποτελούν τους μεγάλους θεωρητικούς του αναρχισμού αλλά «αποτελεί θεμελιώδες λάθος εάν κάποιος προσπαθεί σήμερα να περιγράψει –[εγώ θα έλεγα να δράσει

αναρχικά]— τον αναρχισμό με την βοήθεια των εξηγήσεων/απόψεων των πρώτων θεωρητικών». Επίσης θα ήθελα να αναφέρω ότι στο πλαίσιο πολλών σύγχρονων κριτικών μελετών περί αναρχισμού, υπογραμμίζεται ότι δεν μπορούμε να εξισώνουμε στις προοπτικές του 'κομμουνιστικού κινήματος' τον ρόλο των θεωρητικών του αναρχισμού με αυτόν του Marx, του Engels ή του Lenin.

Συνοψίζοντας... όλες οι εκδοχές του αναρχισμού, πέραν των οποιωνδήποτε διαφορών τους και πέρα από την κλασική άρνηση της 'κυβερνητικής εξουσίας', έχουν την εξής κοινή βάση: **Ελευθερία του ατόμου, το οποίο δεν πρέπει να παρεμποδίζεται κατά τη διαδικασία εξέλιξης του από Κανόνες και Εξουσίες που προέκυψαν από καταναγκασμό και βία!**

Ας εντάξουμε τώρα σε αυτό το πλαίσιο την 'κατάληψη του ΚΑΦΕ-ΤΕΦΑΑ'. Με βάση την περί αναρχισμού συνοπτική αναφορά, μπορεί να θεωρηθεί η κατάληψη αυτή ως αναρχική πράξη?

Εγώ αδυνατώ να χαρακτηρίσω τη δράση αυτή όταν την εντάξω στο ανωτέρω πλαίσιο, σαν 'επαναστατική/αναρχική'..... Δεν υπάρχει το παραμικρό 'ίχνος ερείσματος' που να δικαιολογεί αυτή τη δράση...και μάλιστα να την 'αναδεικνύει' ως 'αναρχική δράση'! Παρεμπιπτόντως γνωρίζω, ότι η πανεπιστημιακή κοινότητα της ΣΕΦΑΑ/ΕΚΠΑ με πρωτοβουλία της διοίκησης προόριζε το εν λόγω κτίριο να δοθεί στους φοιτητές και φοιτήτριες, με όρους λειτουργίας και χρήσης που θα θέσει η ίδια η πανεπιστημιακή κοινότητα από κοινού.....αλλά σκοντάφτει στον γραφειοκρατικό λαβύρινθο της 'κτηματολογικής γραφειοκρατίας'! Επειδή δε το κάθε τι στην πανεπιστημιακή μας κοινότητα προκύπτει από δημοκρατικές διαδικασίες, οφείλω να επισημάνω και μια ξεχασμένη—αν όχι άγνωστη— για την νεοελληνική πραγματικότητα έννοια... αυτή της συν-ευθύνης! Είμαστε όλοι συν-υπεύθυνοι για τη λύση αυτού του προβλήματος!

Ακολούθως θα ήθελα να θίξω περαιτέρω το ζήτημα και σε μια άλλη προοπτική! Οι φοιτητές, -τριες που έκαναν κατάληψη δεν επέλεξαν έναν θεσμικό δρόμο που 'απλόχερα' προσφέρει η δημοκρατική λειτουργία του Πανεπιστημίου για να πετύχουν την αξιοποίηση του συγκεκριμένου χώρου. Δεν ζήτησαν αξιοποίηση κάποιου χώρου και η κοινότητα κώφευσε?

Αντίθετα επικαλούνται αξίες όπως : κοινωνική αλληλεγγύη, προστασία στους αδύναμους, αυτοδιαχείριση, αυτο-οργάνωση...και κυρίως ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ...επισημαίνοντας μάλιστα ότι δεν έχουμε ιδέα τι σημαίνει ελευθερία! Με την επίκληση και καπηλεία αυτών των αξιών επιδιώκουν να νομιμοποιήσουν τη δράση αυτή!

Αγαπητοί φοιτητές και αγαπητές φοιτήτριες, οι αξίες που επικαλείστε και χάριν των οποίων καθίσταται δυνατή ακόμα και η ίδια η πράξη της κατάληψης, έχουν προκύψει μέσα από αγώνες εκατοντάδων χρόνων, μέσα από αγώνες και θυσίες, μέσα από αποκλεισμούς και διώξεις ανθρώπων και κοινωνικών ομάδων, πολιτικών σχηματισμών....μέσα από μια ιστορία αγώνων που εσείς απ' ότι φαίνεται αγνοείτε....

Αυτές οι αξίες που —στο όνομα μιας κατά τη δικιά σας κρίση 'αναρχικής ιδεολογίας'— 'βιάζονται' δεν αφήνουν αδιάφορους κάποιους ανθρώπους που μελετώντας ιστορία, μελετώντας και ζώντας τους αγώνες μιας τεράστιας ποικιλότητας πολιτικών και κοινωνικών κινήσεων, γνωρίζουν πολύ καλά την σημαντικότητα που αυτές έχουν για την καθημερινή τους ζωή!

Για κάποιους ανθρώπους λοιπόν οι αξίες αυτές, επειδή γνωρίζουν πως ενεργοποιήθηκαν κοινωνικά-πολιτικά, έχουν μια 'κοινωνική-πολιτική ιερότητα'! Και είναι αυτός ο λόγος που δεν θα επιτρέψουν την παγίωση τέτοιων δράσεων, οι οποίες πλήττουν τη Δημοκρατία και εξυπηρετούν στόχους τους οποίους επικαλείστε ότι αντιμάχεστε. Κάποιοι,-ες με τέτοιες φασιστικές δράσεις που αυθαίρετα τις υπάγουν στον αναρχισμό, στοχεύουν ακούσια ή εκούσια στην κατάργηση ενός κανονιστικού πλαισίου που μας διασφαλίζει να λειτουργούμε ελεύθερα στην πανεπιστημιακή κοινότητα! Το να επιβάλλεις με τρόπο αυθαίρετο και θέτοντας τους δικούς σου κανόνες οι οποίοι απαιτείς να γίνουν από όλους αποδεκτοί ως οι μόνοι εν ισχύ και ως οι πλέον κατάλληλοι... αυτό

είναι φασιστική νοοτροπία....είναι φασισμός! Ένας φασισμός που κατά παράδοξο τρόπο επιδιώκει να νομιμοποιηθεί κοινωνικά και θεσμικά με ‘καπηλεία’ θεμελιωδών αξιών!

Είναι αυτές οι αξίες ...που δίνουν τη δυνατότητα σε κάποιον να ζησει ‘αναρχικά’ ....αλλά όχι να επιβάλει τον αναρχισμό όπως λανθασμένα ‘κάποιοι’ του έχουν επιβάλει να κατανοήσει! Θεωρώ ότι δεν μπορούμε πλέον τον ‘αναρχισμό’ ως ιδεολογία και κυρίως ως στάση ζωής, να τον ευτελίζουμε μέσα από τέτοιες δράσεις ...που αναζητούν επικύρωση και αποδοχή στις προοπτικές μιας ‘μπουρδολογίας’ από την οποία βομβαρδίζεται σήμερα ανηλεώς η ελληνική κοινωνία!

Προς τούτο θα ήθελα να προβώ και σε έναν άλλο....συμπληρωματικό συλλογισμό που στοχεύει σε μια περιγραφή πτυχών της κοινωνικής-πολιτικής πραγματικότητας σε αντιστοιχία με τις εξελίξεις που συντελούνται τα τελευταία χρόνια στις προοπτικές της 4^{ης} Βιομηχανικής/Τεχνολογικής Επανάστασης και της παγκοσμιοποίησης. Δεν θα μιλήσω—αν και είναι εξαιρετικά ενδιαφέροντα ζητήματα— για τις ισορροπίες και τις ανισορροπίες που προκαλούν αυτές οι αλλαγές στο πολιτικό σύστημα και έχουν επισημανθεί από πολλούς επι του θέματος αυτού ειδικούς. Με πολύ απλό και κατανοητό λόγο, θα ήθελα να αναφερθώ συνοπτικά στην ‘γένεση’ μορφών σύγχρονου/τωρινού φασισμού που διευκολύνεται κυρίως από τον ‘λαϊκίστικο’ πολιτικό λόγο.

....Χρόνια τώρα ο κάθε σκεπτόμενος άνθρωπος παρακολουθεί και αντίστοιχα βιώνει μια άνευ όρων παράδοση της Δημοκρατίας, στον ‘δημαγωγικό λόγο’ και στον ‘λαϊκισμό’. Στις προοπτικές παγκοσμιοποιημένων δομών εμφανίζονται νέες μορφές εξουσίας που καθιστούν/μετατρέπουν τις κυβερνήσεις εθνών-κρατών-οι οποίες φυσικά νομιμοποιούνται από δημοκρατικές διαδικασίες εκλογής— σε ‘όργανα’ απλής διαχείρισης ‘εξ άνω’ (πολλές φορές αγνώστου προέλευσης...π.χ. ‘χρηματοπιστωτικό σύστημα’) προερχόμενων εντολών. Στο πλαίσιο αυτό ο ‘παραδοσιακός’ διαχωρισμός αριστερής και δεξιάς ιδεολογίας που αποτελούσε τη ‘μήτρα’ γένεσης, συγκρότησης και διακήρυξης του (νεωτερικού αλλά και του μετανεωτερικού) πολιτικού λόγου βαθμηδόν και με αθόρυβο, αλλά πολύ έντεχνο τρόπο αμβλύνεται. Κατά τη γνώμη πολλών πολιτικών στοχαστών, βιώνουμε το παράδοξο μιας ‘απο-ιδεολογικοποίησης’ του πολιτικού λόγου. Αυτή η παραδοξότητα προκαλεί κάποια ‘παράγωγα’. Η κατάσταση αυτή έφερε στο προσκήνιο, όσο ποτέ άλλοτε στο παρελθόν, δυο μορφές φασισμού, που αναπτύχθηκαν και αναπτύσσονται εκατέρωθεν του διαχωρισμού αριστερού και δεξιού πολιτικού λόγου, αναπτύχθηκαν και αναπτύσσονται στον **επέκεινα χώρο** αριστερής και δεξιάς πολιτικής δράσης!

Και τα δύο εκατέρωθεν ‘φασιστικά μορφώματα’ επιδιώκουν μια ‘κοινωνική/πολιτική νομιμοποίηση’—και κατά περίπτωση πολιτική-ιδεολογική— με επικλήσεις στον πυρήνα και κυρίως με ‘καπηλεία’ θεμελιωδών αξιών που συναντάμε στην ‘αριστερή’ και ‘δεξιά’ πολιτική ιδεολογία. Σε μια αυθαίρετη επίκληση —με διαστρεβλωμένο πολλές φορές περιεχόμενο— αξιών όπως ‘κοινωνική δικαιοσύνη’, ‘ισονομία’, ‘έθνος’, ‘πατρίδα’ κ.λπ. επιδιώκουν κάποιοι να νομιμοποιήσουν ποικιλότητες φασιστικές δράσεις. Η μη παρέμβαση των θεσμών του κράτους σε προερχόμενες από τους χώρους αυτούς, μορφές βίας, τρομοκρατίας, παράβασης δημοκρατικών κανόνων, αξιών και νόμων αφέθηκε να θεωρηθεί, με πρόσχημα την ανοχή, ως ‘βαρόμετρο’ της Δημοκρατίας!

Σε αυτή την κατάσταση πολλές φορές παγιδεύονται και πολλοί νέοι άνθρωποι που έχουν την ‘ευγενή φιλοδοξία’ να αλλάξουν τον κόσμο....προς το καλύτερο...νοιώθοντας απογοήτευση ...και πολλές φορές δικαιολογημένα... από το υπάρχον πολιτικό σύστημα! Η τάση της ‘Νιότης’ για ανατροπές και αγώνες δεν είναι κάτι καινούργιο! Επιβάλλεται η Νεολαία να έχει το δικό της όραμα, να διεκδικεί, να παρεμβαίνει... να της δοθεί ‘χώρος και χρόνος’ γι’ αυτό....ειδάλλως ....θα σκοτεινιάσει η πλάση! Η νιότη χαρακτηρίζεται και από δράσεις, που πολλές φορές όχι αναίτια, στοχεύουν σε μια απαλλαγή από πρότυπα του παρελθόντος. Όμως όταν αναφερόμαστε για παράδειγμα στην ‘ελευθερία’ δεν μπορούμε να την εντάξουμε σε πλαίσιο πράξεων φασιστικών, πράξεων βίαιης κατάλυσης των δημοκρατικών λειτουργιών που έχουν ενεργοποιηθεί από αγώνες και θυσίες τόσο επώνυμων, αλλά κυρίως αφανών της αριστεράς, αλλά και της δεξιάς, αλλά και μέσα από υπερβάσεις και συμπράξεις αριστεράς και δεξιάς, όταν για παράδειγμα εθνικοί λόγοι το απαίτησαν και γράφτηκαν οι χρυσές σελίδες του έθνους κατά του φασισμού! Στον ενθουσιασμό της διάθεσης να γράψει τη δικιά της ιστορία, μερίδα της νεολαίας όμως απορρίπτει πολλές φορές

και διαχρονικές αξίες, πολύ σημαντικές για την συνύπαρξη μας ως κοινωνία... Έτσι χωρίς να το θέλουν εξυπηρετούν άλλους στόχους! Αναζητούν χώρο πολιτικής δράσης στον επέκεινα χώρο 'των κομμάτων του δημοκρατικού τόξου' ...για να χρησιμοποιήσω τον άχαρο αυτό προσδιορισμό! Όμως αυτός ο χώρος κρύβει παγίδες και η δράση μας πολλές φορές, φέρνει άλλα αποτελέσματα, που δεν έχουν καμιά σχέση με τις ευγενικές προσωπικές μας φιλοδοξίες που την τροφοδοτούν!

Στους 'ανώνυμους' και 'επώνυμους' φοιτητές και στις 'ανώνυμες' αλλά και 'επώνυμες' φοιτήτριες που επιθυμούν να έχουν ως 'ελκυστή' του προσωπικού τους οράματος το 'ανέφικτο' και όχι το 'εφικτό' και ταυτόχρονα επιθυμούν να ενεργοποιήσουν κοινωνικά θεμελιώδεις αξίες για μια ποιοτικά ανώτερη κοινωνική συνύπαρξη, θα ήθελα να αφιερώσω τον τελευταίο συλλογισμό μου! ...Μια αντιπρόταση για κάποιους/κάποιες που 'λαχταρούν' ρήξεις με το 'σύστημα' και 'επαναστατικές ανατροπές'...επιλέγοντας τον 'επέκεινα' χώρο των πολιτικών ιδεολογιών!

Όταν για παράδειγμα σήμερα, ορίζετε ως εχθρό σας το 'σύστημα' και θέλετε να το... ανατρέψετε, υπάρχει ένας πολύ πιο ουσιαστικός τρόπος...μόνο που είναι επίπονος και κάποιες στιγμές οδυνηρός... επειδή σχετίζεται 'με ξερίζωμα' και δεν χρειάζεται να καταστρέψετε τίποτα από αυτά που ανήκουν στον ελληνικό λαό.....και πάνω από όλα ο τρόπος αυτός 'απαιτεί' αναζήτηση 'Επωνυμίας'...

Ο τρόπος που μπορεί να κινείται κάποιος,-α στους χώρους αυτού 'του επέκεινα' χωρίς να 'χαθεί', περνάει μέσα από τον 'Όδυσσειακό Δρόμο'...που είναι πάρα πολύ 'κακοτράχαλος' και 'δύσβατος' ...πλην όμως αυθεντικός και συναρπαστικός. Μέσα από αυτό τον δρόμο μπορεί σήμερα κάποιος,-α —με αναφορά σε οικουμενικές διαχρονικές αρχές και αξίες— να προσδιορισθεί ως αναρχικός,-ή επειδή δεν γίνεται 'βορά' των σύγχρονων Πολύφημων του 'συστήματος' και δεν γίνεται αντικείμενο εξυπηρέτησης των ηδονών της σύγχρονης και 'ακόρεστης' Κίρκης. Μέσα από αυτούς τους δρόμους μπορεί σήμερα κάποιος,-α να προσδιορισθεί ως αναρχικός,-ή και όχι με πράξεις φασιστικές 'βιασμού' της δημοκρατίας και των δημοκρατικών λειτουργιών ...που μας διασφαλίζουν—σε έναν πολύ μεγάλο βαθμό σε σχέση με άλλες ιστορικές περιόδους-- τις ατομικές και κοινωνικές μας ελευθερίες!

Όταν κάποιος,-α επιλέξει αυτούς τους δρόμους, απαιτείται μια στροφή από τον 'εξωτερικό εχθρό' προς έναν, πολλές φορές 'αθέατο'...περίτεχνα κρυμμένο... 'εσωτερικό εχθρό'. Στον εαυτό που δομήθηκε ένθεν κακειθεν από το 'σύστημα' με έναν αθόρυβο τρόπο. Έναν εαυτό που αποτελεί 'το εσωτερικευμένο είδωλο' του συστήματος που αντιμάχεστε! Αν θελήσει κάποιος λοιπόν σήμερα να αυτοπροσδιορίζεται ως 'αναρχικός, -ή' --και έχει τον 'πόθο' να ενεργοποιήσει στο κοινωνικό πεδίο διαχρονικά πολύ σημαντικές αξίες για μια ποιοτική κοινωνική συνύπαρξη όπως ισότητα/ισονομία, αλληλεγγύη, κοινωνική δικαιοσύνη και αδελφοσύνη—και' αρχάς δεν θα πρέπει να στοχεύσει στην αναίρεση ή κατάλυση της κυβερνητικής εξουσίας, του κράτους και στην σύγκρουση με αυτό, εφόσον προκύπτει από δημοκρατικές διαδικασίες και όχι από βία και καταναγκασμούς και μας διασφαλίζει τα δημοκρατικά μας δικαιώματα. Σήμερα 'απαιτείται' για κάποιον που θέλει να 'είναι' αναρχικός,-ή μια 'ενδόρρηξη' που θα οδηγήσει σε μια επινόηση και συγκρότηση ενός 'εαυτού' που δεν θα είναι απείκασμα του συστήματος...αλλά προϊόν ελεύθερης προσωπικής επιλογής! Ενός εαυτού που θα 'αυτοκαθορίζεται' και δεν θα 'ετερο-καθορίζεται'. Ενός εαυτού που δεν θα χειραγωγείται και δεν θα προσδιορίζεται από πλασματικές ανάγκες που του επιβάλλουν...αόρατες εξουσίες! Αυτός ο 'νέος' εαυτός...όταν φτάσει σε πάτρια νερά... μέσα στην καθημερινότητα...δεν χρειάζεται να κάνει καταλήψεις... δίνει το μήνυμα στο εγγύς ή στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, μιας διηνεκούς ρήξης... 'δια του προσωπικού παραδείγματος'! Με επώνυμη και υπεύθυνη στάση ζωής. Αυτό μπορεί να είναι και το θεμέλιο της Δημοκρατίας σήμερα...η οποία δεν είναι ποτέ δεδομένη...και δεν προέκυψε ποτέ 'αυτονόητα'...και πάνω απ' όλα δεν συγκροτείται από 'ανώνυμους' ή απλά από 'ενημερωμένους πολίτες', αλλά από επώνυμα και 'Σκεπτόμενα Υποκείμενα'. Και τη χρειαζόμαστε αυτή τη Δημοκρατία σήμερα...όσο ποτέ άλλοτε... για να αντιμετωπίσουμε τους σύγχρονους 'εχθρούς' της!

Νικόλαος Γ. Πατσαντάρας

Αν. Καθηγητής

ΣΕΦΑΑ/ΕΚΠΑ

Email: npatsant@phed.uoa.gr